

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра соціології та психології, факультет № 6

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ**

навчальної дисципліни «Психологія управління»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти,
галузь знань 26 «Цивільна безпека»,
спеціальність – 262 «Правоохоронна діяльність»

(для денної та заочної форми навчання)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 от 25.08.2023

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08.2023

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, канд. психол.наук, доцент Чепіга
Л.П.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри практичної психології Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, менеджменту та освіти дорослих Української інженерно-педагогічної академії, канд. психол. наук, доцент Казарова А.М.
2. Професор кафедри соціології і психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор соціологічних наук, професор Нечітайло І. С.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Семестр №3:							
Тема №1: Теорія і практика психології управління: історичний аспект	16	2	2	2	-	10	
Тема № 2: Особистість як суб'єкт управління: керівник в організації.	16	2	2	2	-	10	
Тема № 3. Мотивація персоналу.	16	2	2	2		10	
Тема № 4. Управління кар'єрою співробітників	16	2	2	2		10	
Тема № 5. Психологічне забезпечення професійного здоров'я менеджерів	26	2	2	2		20	
Всього за семестр №7:	90	10	10	10		60	залік

1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема №1: Теорія і практика психології управління: історичний аспект	14	2	2			10	

Тема № 2: Особистість як суб'єкт управління: керівник в організації.	14	2	2			10	
Тема № 3. Мотивація персоналу.	16	2	2	2		10	
Тема № 4. Управління кар'єрою співробітників	24	2		2		20	
Тема № 5. Психологічне забезпечення професійного здоров'я менеджерів	22			2		20	
Всього за семестр №7:	90	8	6	6		70	залік

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема №1. Теорія і практика психології управління: історичний аспект

Семінарське заняття 1 .

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Предмет психології управління як науки
2. Задачі психології управління
3. Структура психології управління
4. Школа наукового управління Ф.Тейлора,
5. «Школа людських відносин» Е.Мейо,
6. Теорії Х і У Д.Мак-Грегора

При підготовці до даного заняття охарактеризуйте предмет психології управління як науки, її задачі та структуру, розкрийте основні принципи Школи «наукового управління» Ф. У. Тейлора; проаналізуйте доктрину «людських відносин» Е. Мейо., розкрийте суть теорій Х і У Д.Мак-Грегора. Охарактеризуйте особливості японської школи менеджменту.

Практичне заняття 1

Дайте визначення наступним поняттям психології управління

поняття	Визначення поняття
психології управління	
<i>менеджер</i>	
<i>керівник</i>	

управління	
людський фактор	
організація	

Поміркуйте, яку із теоретичних концепцій управління Д. Мак-Грегора (теорію Х або теорію У) ви вважаєте найбільш ефективною з точки зору сучасних підходів до управління персоналом? Обґрунтуйте свою відповідь.

Теми рефератів:

1. Роль та місце соціально-психологічної служби в системі управління.
2. Управлінське консультування як сфера діяльності.

Література:

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : навч. посібник К. : Академвидав, 2010. - 544 с.
2. Кулініч І.О. Психологія управління : навч. посібник К. : Знання, 2008. - 293 с.
3. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П.; за ред. Є.І. Ходаківського Психологія управління : навч. посібник К. : Центр учб. літ., 2008. - 608 с.
4. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лаврентьєва А.О. Психологія управління : навч. посібник Х. : НТУ "ХП", 2001. - 160 с.
5. Угрин О.Г. Психологія управління : практ. посібник Львів : ЛьвДУВС, 2017. - 163 с.
6. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

Тема № 2: Особистість як суб'єкт управління: керівник в організації.

Семінарське заняття 2

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Час проведення: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Професійні функції і ролі керівників різних рівнів в організації.
2. Проблема керівництва та лідерства в управлінні організацією.
3. Харизматичне та трансформаційне лідерство в організаціях.
4. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний) і умови їх ефективного застосування (теорія Херсі, ситуативна теорія Фідлера).

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання теми:

При підготовці до заняття студент повинен охарактеризувати керівника як суб'єкта управління, як центральну і ключову фігуру в системі організаційних відносин; охарактеризувати ролі керівників в управлінській системі різних рівнів та їх професійні функції; розкрити сутність керівництва та лідерства в управлінні організацією; дати визначення поняттям «харизматичне» та «трансформаційне» лідерство. Дати визначення поняттю «стиль керівництва» (система принципів, норм, методів і прийомів впливу на підлеглих із метою ефективного здійснення управлінської діяльності та досягнення поставлених цілей). Охарактеризувати авторитарний, демократичний, ліберальний стилі управління і умови їх ефективного застосування (теорія Херсі, ситуативна теорія Фідлера).

Практичне заняття 2

Надайте характеристику основним стилям керівництва

Стиль керівництва	Основні характеристики стилю керівництва
Авторитарний стиль	
Демократичний стиль	
Ліберальний стиль	

Дослідіть стиль керівництва за тестом «Методика «стиль керівництва»

Література:

- Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : навч. посібник К. : Академвидав, 2010. - 544 с.
- Кулініч І.О. Психологія управління : навч. посібник К. : Знання, 2008. - 293 с.
- Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П.; за ред. Є.І. Ходаківського Психологія управління : навч. посібник К. : Центр учб. літ., 2008. - 608 с.
- Угрин О.Г. Психологія управління : практ. посібник Львів : ЛьвДУВС, 2017. - 163 с.
- Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

Теми рефератів:

- Вимоги до інтелектуальних і особистісних особливостей керівника.
- Методи діагностики професійно-важливих якостей керівника.
- Тренінг в професійній підготовці менеджера.

Література:

- Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : навч. посібник К. :

- Академвидав, 2010. - 544 с.
13. Кулініч І.О. Психологія управління : навч. посібник К. : Знання, 2008. - 293 с.
 14. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П.; за ред. Є.І. Ходаківського Психологія управління : навч. посібник К. : Центр учб. літ., 2008. - 608 с.
 15. Угрин О.Г. Психологія управління : практ. посібник Львів : ЛьвДУВС, 2017. - 163 с.
 16. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

Тема № 3: Мотивація персоналу.

Семінарське заняття 3

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Час проведення: денна форма навчання - 2 години. заочна форма навчання – 0 год.

Навчальні питання:

1. Змістовні теорії мотивації персоналу (Маслоу, Мак-Даугол, Герцберг).
2. Процесуальні теорії мотивації (Врум, Адамс).

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання теми:

1. **Змістовні теорії мотивації персоналу (Маслоу, Мак-Даугол, Герцберг).**

При підготовці до заняття студент повинен звернути увагу на те, що теорії мотивації ділять на дві групи: змістовні та процесуальні. Необхідно розкрити сутність теорії потреб А. Маслоу; теорії потреб Мак-Клелланда. Розкрити вплив на ставлення до праці гігієнічних і мотивуючих чинників в теорії двох факторів Ф. Герцберга. Необхідно приділити увагу особливостям процесуальних теорій мотивації. (Теорія очікувань В. Врума, Теорія справедливості С. Адамса)

Практичне заняття 3

Виконайте методику ОПИТУВАЛЬНИК БЛЕЙКА-МУТОНА та надайте результати вивчення власного стилю керівництва.

Література:

1. Кулініч І.О. Психологія управління : навч. посібник К. : Знання, 2008. - 293 с.
2. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П.; за ред. Є.І. Ходаківського Психологія управління : навч. посібник К. : Центр учб. літ., 2008. - 608 с.
3. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лаврентьева А.О.

Психологія управління : навч. посібник Х. : НТУ "ХП", 2001. - 160 с.

4. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.
5. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях : навч. посіб. / Л.О. Шевченко, Ю.В. Кобікова, І.В. Ламаш та ін.; [Міжнар. благод. фонд "СНІД Фонд Схід-Захід", Харк. нац. ун-т внутр. справ]. - Київ : [б.в.], 2015. - 148 с.

Тема № 4: Управління кар'єрою співробітників.

Семінарське заняття 4

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Час прове дення: денна форма навчання - 2 години. заочна форма навчання – 0 год.

Навчальні питання:

1. Модель партнерства співробітника та організації в управлінні розвитком кар'єри.
2. Поняття та типи кар'єри.
3. Суб'єктивний та об'єктивний критерії успішної кар'єри.
4. Гендерні аспекти розвитку кар'єри.

Методичні рекомендації до самостійного опрацювання теми:

При підготовці до заняття студент повинен знати структуру типологічної теорії Дж. Холланда; розкрити зміст типів кар'єри за К. Торшиною.

Практичне заняття 4

Виконайте методику «ЯКІР КАР'ЄРИ» та надайте результати вивчення власних кар'єрних орієнтацій

Реферати за темами: Методи оцінки кар'єрних орієнтацій.

Література:

1. Кулініч І.О. Психологія управління : навч. посібник К. : Знання, 2008. - 293 с.
2. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П.; за ред. Є.І. Ходаківського Психологія управління : навч. посібник К. : Центр учб. літ., 2008. - 608 с.
3. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лаврентьєва А.О. Психологія управління : навч. посібник Х. : НТУ "ХП", 2001. - 160 с.
4. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

Тема № 5: Психологічне забезпечення професійного здоров'я менеджерів.

Семінарське заняття 5

Навчальна мета заняття: контроль, закріплення і поглиблення знань за темою.

Час проведення: денна форма навчання - 2 години. заочна форма навчання – 0 год.

Навчальні питання:

1. Проблема емоційного вигорання менеджерів.
2. Поняття та симптоми емоційного вигорання.
3. Виробничі стрес-фактори.
4. Фактори ризику вигорання (особистісні, ситуативні, професійні).
5. Профілактика емоційного вигорання.

Методичні вказівки до самостійного опрацювання теми: При вивченні цієї теми важливо звернути увагу на складний та відповідальний характер професійної діяльності керівників, що обумовлює наявність різноманітних стресогенних ситуацій, які створюють передумови для виникнення синдрому психічного вигорання. Звернути увагу на модель професійного вигорання К. Масlach, згідно якої синдром психічного вигорання являє собою тривимірний конструкт, що включає в себе емоційне виснаження, деперсоналізацію та редукування особистих досягнень. Розкрити зміст особистісних, ситуативних і професійних факторів, що збільшують ризик виникнення вигорання менеджерів.

Література:

1. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

Практичне заняття 5

Виконайте методику МВІ та надайте результати

Реферати за темами:

1. Емоційна стійкість людини до впливів стрес-факторів в управлінській діяльності.

Література:

1. Якубовська С. С. Психологія управління / С. С. Якубовська . – Рівне : НУГВП, 2010. – 360 с
2. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна),

Основна література:

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2010. – 568 с. –
http://librarium.inf.ua/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.html.
2. Кайлюк Є. М. Психологія управління / Є. М. Кайлюк, Г. Г. Фесенко. – Харків: Харк. нац. акад. міськ. госп.-ва, 2012. – 202 с. –
<http://eprints.kname.edu.ua/24396/1/%D0%9F%D1%83%204.1.12.pdf>.

Допоміжна література:

3. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях : навч. посіб. / Л.О. Шевченко, Ю.В. Кобікова, І.В. Ламаш та ін.; [Міжнар. благод. фонд "СНІД Фонд Схід-Захід", Харк. нац. ун-т внутр. справ]. - Київ : [б.в.], 2015. - 148 с.
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9102>
4. Кулініч І. О. Психологія управління / І. О. Кулініч. – К.: Знання, 2011. – 415 с. – http://pidruchniki.com/1584072017415/psihologiya/psihologiya_upravlinnya
5. Лозниця В.С. Психологія менеджменту : [Навч. посіб.] / В. С. Лозниця. – К.: ТОВ «УВПК»Екс об», 2000. – 512 с.
6. Психологія управління : [Підруч.] / Ходаківський Є. В. Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. – 3-тє вид. перероб. і доповн. – К. 2011. – 664 с..
7. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лаврентьева А.О. Психологія управління : навч. посібник Х. : НТУ "ХПІ", 2001. - 160 с.
8. Угрин О.Г. Психологія управління : практ. посібник Львів : ЛьвДУВС, 2017. - 163 с.
9. Чепіга Л.П., Шевченко Л. О. Психологія управління: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів – Харків: Константа, 2020 – 80 с.
10. Якубовська С. С. Психологія управління / С. С. Якубовська . – Рівне : НУГВП, 2010. – 360 с. –
<http://ep3.nuwm.edu.ua/2402/1/718003%20zah.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
2. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
3. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>

4. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
5. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
6. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
7. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
8. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
9. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
10. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>